

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 czerwca 2021r.

Sąd Okręgowy w Suwałkach III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	<i>sędzia Danuta Poniatowska</i>
Protokolant:	<i>Marta Majewska-Wronowska</i>

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 15 czerwca 2021r. w Suwałkach

sprawy **R. S.**

przeciwko Dyrektorowi Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W.

o wysokość świadczeń służb mundurowych

w związku z odwołaniem R. S.

od dwóch decyzji Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W.

z dnia 31 lipca 2017 r. znak (...) i (...)

zmienia zaskarżone decyzje i zobowiązuje Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji do przeliczenia renty inwalidzkiej R. S. poczynając od 1 października 2017r., z pominięciem art. 22a ust. 1, 2 i 3 ustawy z dnia 18 lutego 1994r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (t. jedn. Dz. U. z 2016r., poz. 708 ze zm.) oraz do przeliczenia emerytury R. S. poczynając od 1 października 2017r., z pominięciem art. 15c ust. 1, 2 i 3 ustawy z dnia 18 lutego 1994r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (t. jedn. Dz. U. z 2016r., poz. 708 ze zm.).

UZASADNIENIE

Decyzją z 31 lipca 2017 r. o ponownym ustaleniu wysokości emerytury, Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji ponownie ustalił wysokość emerytury R. S. od 1 października 2017 r. W decyzji wskazano, że podstawę wymiaru świadczenia stanowi kwota (...) zł. Emerytura wynosi 53,08 % podstawy

wymiaru, a jej łączna wysokość wynosi (...)zł. Tak obliczona emerytura po potrąceniu składki na ubezpieczenie zdrowotne w wysokości (...)zł i zaliczki na podatek dochodowy w kwocie (...)zł wynosi (...)złoty.

W decyzji powołano się na:

- art. 15c w związku z art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2016 r. poz. 708, z późn. zm. dalej jako ustawa o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy, Ustawa 2016);

- otrzymaną z IPN informację Nr(...)z dnia 23 maja 2017 r.

Decyzją z 31 lipca 2017 r. o ponownym ustaleniu wysokości renty inwalidzkiej, Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji ponownie ustalił wysokość renty inwalidzkiej R. S. od 1 października 2017 r. W decyzji wskazano, że podstawę wymiaru świadczenia stanowi kwota (...)zł. Renta inwalidzka z tytułu zaliczenia do III grupy wynosi 0,00 % podstawy wymiaru, a jej łączna wysokość wynosi 0,00 zł. Ustalona wysokość renty inwalidzkiej jest niższa od kwoty odpowiedniego świadczenia w najniższej wysokości, wobec tego wysokość renty inwalidzkiej podwyższona się do 750,00 zł. Jednocześnie wskazano, że nie wypłaca się renty inwalidzkiej z uwagi na posiadanie prawa do korzystniejszej emerytury policyjnej.

W decyzji powołano się na:

- art. 22a w związku z art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz. U. z 2016 r. poz. 708, z późn. zm. dalej jako ustawa o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy);

- otrzymaną z IPN informację Nr (...)z dnia 23 maja 2017 r.

Od powyższych decyzji odwołał się R. S., zarzucając naruszenie art. 2, art. 67 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3, art. 30 oraz art. 47 Konstytucji RP w zw. z art. 8 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, art. 32 ust. 1 w zw. z art. 64 ust. 1 i 2 oraz art. 67 ust. 1 Konstytucji RP w zw. z art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności w zw. z art. 14 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, art. 45 ust. 1 w zw. z art. 10 ust. 1 i 2 Konstytucji RP oraz art. 42 ust. 1 Konstytucji RP w zw. z art. 6 ust. 2 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, art. 64 ust. 1 i 2 w zw. z art. 67 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP w zw. z art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności w zw. z art. 14 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz wniósł o zmianę zaskarżonej decyzji i przyznanie świadczenia emerytalnego w dotychczasowej wysokości.

Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W. wniósł o oddalenie odwołania.

Wyrokiem z 11.02.2020 r. Sąd Okręgowy uwzględnił odwołanie i zmienił zaskarżoną decyzję.

Pełnomocnik Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji złożył apelację od wyroku Sądu Okręgowego, zaskarżając wyrok w całości.

Apelacja została uwzględniona w tym zakresie, że zaskarżony wyrok uchylono, a sprawę przekazano Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania. W ocenie Sądu Apelacyjnego, zawartej w uzasadnieniu orzeczenia, stanowisko Sądu pierwszej instancji o braku podstaw do obniżenia S. C. wysokości świadczenia emerytalnego jest przedwczesne i nieopowiedzone żadnymi ustaleniami faktycznymi. Wydanie prawidłowego rozstrzygnięcia w

sprawie wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego, w szczególności z uwzględnieniem zasad wyrażonych w uchwale Sądu Najwyższego - Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego (Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych) z dnia 16 września 2020 r. sygn. III UZP 1/20, wydanej już po zaskarżonym wyroku.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy:

Sąd ustalił, co następuje:

R. S., urodzony (...), był zatrudniony w (...) w L. na podstawie umowy o pracę na stanowisku referenta od 12.09.1977 r. do 24.04.1978 r. Następnie odbywał zasadniczą służbę wojskową od 25.04.1978 r. do 31.03.1980 r., po odbyciu której rozpoczął zawodową służbę wojskową, powołany z dniem 1.04.1980 r. rozkazem personalnym Dowódcy (...).

W (...) pełnił służbę w strażnicy S. od 1.04.1980 r. do 18.11.1983 r. i od 18.11.1983 r. do 1.11.1984 r. w strażnicy S., jako (...), następnie jako (...) S. od 1.11.1984 r. do 2.11.1988 r. Z dniem 3.11.1988 r. został przeniesiony do (...), gdzie pełnił służbę jako podoficer rozpoznawczy strażnicy R. T. do 30.09.1989 r. i od 1.10.1989 r. jako (...) (...) R. T. do 15.05.1991 r. Z dniem 15.05.1991 r. zwolniony z zawodowej służby wojskowej i przeniesiony do rezerwy w związku z mianowaniem funkcjonariuszem Straży Granicznej.

Od 16.05.1991 r. do 1.05.1997 r. R. S. pełnił służbę jako (...) (...) R. T.. Z zestawienia wynika, że wysługa lat do celów odprawy wynosiła na 1.05.1997 r. - 19 lat i 5 dni.

Z zestawienia Zakładu Emerytalno-Rentowego MSW wynika, że łączny okres składkowy przed służbą wyniósł 7 miesięcy i 13 dni.

Z zeznań odwołującego się (k.62-63) wynika, że po odbyciu zasadniczej służby wojskowej i zdecydował się pozostać w służbie zawodowej jako żołnierz (...). Rozpoczął pracę w strażnicy S. na stanowisku (...). Był żołnierzem zawodowym, obowiązki wykonywał w mundurze. Podlegał pod dowódcę strażnicy, który zlecał zadania do wykonania. Musiał znać dokładnie przebieg granicy ochranianej w S.. Ponadto do jego obowiązków należało utrzymywanie bieżącej współpracy z organizacjami społecznymi, młodzieżowymi, sportowymi w celu prowadzenia rozmów i zdobywania informacji o osobach obcych, które ewentualnie mogły przekroczyć granicę do Polski, czy też granicę przekroczyły, ponieważ zdarzały się przekroczenia. Pracował w S. na O., na N. i w R. T.. Jak wskazał granicę przekraczali głównie uchodźcy, przemytnicy, zdarzały się przekroczenia przez pomyłkę. Nie miał do czynienia z osobami, które zostały zatrzymane, nie przesłuchiwał ich, chyba że sam zatrzymał osobę naruszającą granicę. Pozyskiwanie informacji to niewielki wycinek pracy. Jego podstawowym obowiązkiem było chodzenie bezpośrednio po linii granicy, także leżąc obserwował co dzieje się na granicy, bez względu na pogodę. Kontrolował pojazdy, które przekraczały granicę, ustalał zasadność pobytu, przeszukiwał miejsca dogodne do ukrycia osób przekraczających granicę, sprawdzał stan znaków granicznych, żeby osoby, które znajdowały się przypadkowo miały świadomość, że są na granicy. Do jego działań nie należały inwigilacje, prowokacje. Prowadził rozmowy z mieszkańcami, uczestniczył w życiu miejscowej społeczności, wszyscy mieszkańcy wiedzieli, że pełni służbę w (...) i byli życzliwi. W zasadzie do końca służby zadania nie zmieniły się, poza miejscowością i zajmowanym etatem.

Do R. T. przeniósł się na własną prośbę, ze względów rodzinnych. W pracy zmieniło się tylko to, że na zachodzie granicę stanowiła była O., N., a w R. T. była bezpośrednia granica zielona, większe możliwości przemytu, przechodzenie przez łąkę, lasy, przez które biegnie granica. W trakcie pełnienia służby R. S. awansował, co było związane z długością służby, z praktyką zawodową.

Istotne w sprawie jest też to, że R. S. był poddawany weryfikacji i przeszedł do służby w Straży Granicznej. Od 16.05.1991 r. do 1.05.1997 r. pełnił służbę jako (...) R. T. w (...). Po 1991 r. wykonywał te same zadania, aż do ukończenia służby. Nie prowadzono przeciwko niemu żadnych postępowań karnych.

Akta osobowe odwołującego się nie zawierają materiałów dotyczących prowadzonych spraw, a IPN odmawia poszukiwania w zasobach materiałów, poza konkretnie nazwanymi. Strony nie wykazały inicjatywy dowodowej w tym

zakresie, a Sąd nie posiada wiedzy, jakie dokumenty mogą dotyczyć odwołującego się, biorąc pod uwagę charakter jego służby i w związku z tym nie może poszukiwać ich z urzędu. Dlatego za wystarczające musi przyjąć opinie i notatki służbowe, oceniające pracę i postawę odwołującego się w okresie służby, które znajdują się w aktach osobowych. Wynika z nich pozytywna opinia o pracy, zaangażowaniu i postawie funkcjonariusza. Okresowe oceny zawierają wskazania, że w sposób dobry, czasami zadowolający, przeciętny, wykonuje swoje obowiązki, działa na rzecz lokalnej społeczności i środowiska strażnicy, udziela się społecznie i politycznie na terenie gminy, właściwie współpracuje z ludnością pogranicza (akta IPN k. 27).

Decyzją z 12.05.1997 r. Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji ustalił R. S. prawo do emerytury policyjnej od daty zwolnienia, tj. 1.05.1997 r.

Decyzją z 12.05.1997 r. Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji ustalił R. S. prawo do policyjnej renty inwalidzkiej. Świadczenie zostało zawieszona z uwagi na pobieranie korzystniejszej emerytury policyjnej.

Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Oddziałowe Archiwum IPN w B. na podstawie zapisów znajdujących się w aktach osobowych, sporządził informację o przebiegu służby i poinformował, że R. S. w okresie od 1 kwietnia 1980 r. do 1 listopada 1984 r. i od 1 października 1989 r. do 31 lipca 1990 r. pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa w myśl art. 13b ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy.

Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Oddziałowe Archiwum IPN w B. na podstawie zapisów znajdujących się w aktach osobowych, sporządził ponownie informację o przebiegu służby z dnia 15.11.2018 r. nr (...) i poinformował, że R. S. w okresie od 1 kwietnia 1980 r. do 17 listopada 1983 r. i od 1 października 1989 r. do 31 lipca 1990 r. pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa w myśl art. 13b ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy.

R. S. nie kwestionował sporządzonej przez IPN informacji i potwierdził, że pełnił służbę zgodnie z zapisem zawartym w informacji IPN. Nie potrafił odnieść się do wskazanych w informacji IPN dat pełnienia tej służby. Podnosił, że działał zgodnie z prawem i nikt nie zarzucał mu popełnienia przestępstwa w okresie pełnienia przez niego służby. Pełniąc służbę w (...), chronił granicę Polski i nie wykonywał żadnej przestępczej działalności.

Odwołujący się nie kwestionował zawartego w zaskarżonych decyzjach sposobu wyliczenia wysokości emerytury w oparciu o zakwestionowane przepisy.

Zaskarżoną decyzją z 31 lipca 2017 r. o ponownym ustaleniu wysokości emerytury, Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji ponownie ustalił wysokość emerytury R. S. od 1 października 2017 r. W decyzji wskazano, że podstawę wymiaru świadczenia stanowi kwota (...) zł. Emerytura wynosi 53,08 % podstawy wymiaru, a jej łączna wysokość wynosi (...)zł. Tak obliczona emerytura po potrąceniu składki na ubezpieczenie zdrowotne w wysokości (...)zł i zaliczki na podatek dochodowy w kwocie (...)zł wynosi (...)zł.

W decyzji powołano się na:

- art. 15c w związku z art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2016 r. poz. 708, z późn. zm. dalej jako ustawa o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy, Ustawa 2016);

- otrzymaną z IPN informację Nr(...)z dnia 23 maja 2017 r.

Zaskarżoną decyzją z 31 lipca 2017 r. o ponownym ustaleniu wysokości renty inwalidzkiej, Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji ponownie ustalił wysokość renty inwalidzkiej R. S. od 1 października 2017 r. W decyzji wskazano, że podstawę wymiaru świadczenia stanowi kwota

(...)zł. Renta inwalidzka z tytułu zaliczenia do III grupy wynosi 0,00 % podstawy wymiaru, a jej łączna wysokość wynosi 0,00 zł. Ustalona wysokość renty inwalidzkiej jest niższa od kwoty odpowiedniego świadczenia w najniższej wysokości, wobec tego wysokość renty inwalidzkiej podwyższona się do 750,00 zł. Jednocześnie wskazano, że nie wypłaca się renty inwalidzkiej z uwagi na posiadanie prawa do korzystniejszej emerytury policyjnej.

W decyzji powołano się na:

- art. 22a w związku z art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz. U. z 2016 r. poz. 708, z późn. zm. dalej jako ustawa o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy);

- otrzymaną z IPN Informację Nr (...)z dnia 23 maja 2017 r.

(dowód : dokumentacja w aktach osobowych – teczka IPN - plik elektroniczny z IPN k. 27, akta rentowe, odpis karty ewidencyjnej – 25-26).

Sąd zważył, co następuje:

Na wstępie należy wskazać, że 1 stycznia 2017 r. weszła w życie ustawa z dnia 16 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2016 r. poz. 2270, dalej jako ustawa o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy, Ustawa 2016), na mocy której wprowadzono art. 13b ustalający katalog cywilnych i wojskowych instytucji i formacji, w których służba od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r. jest uznawana za służbę na rzecz totalitarnego państwa. Ustawa zmieniająca wprowadziła także zasady ustalania wysokości policyjnej emerytury i renty inwalidzkiej nakazując stosowanie art. 15c i 22a ustawy. Przepisy te stanowią, iż w przypadku osoby, która pełniła służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b, i która pozostawała w służbie przed dniem 2.01.1999 r., emerytura wynosi 0% podstawy wymiaru – za każdy rok służby na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art.13b i 2,6% podstawy wymiaru – za każdy rok służby lub okresów równorzędnych ze służbą, o których mowa w art.13 ust.1 pkt 1, 1a oraz 2-4. Wysokość emerytury ustalonej zgodnie z tymi przepisami nie może być wyższa niż miesięczna kwota przeciętnej emerytury wypłacanej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, ogłoszonej przez Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (art. 15c).

Natomiast rentę inwalidzką ustaloną zgodnie z art. 22 zmniejsza się o 10% podstawy wymiaru za każdy rok służby na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b (art. 22a). Ustawodawca zobowiązał też organ rentowy do wszczynania z urzędu postępowania w przedmiocie ponownego ustalenia prawa do świadczeń i wysokości świadczeń stosownie do wyżej wymienionych przepisów (art. 2).

Po ponownym rozpoznaniu sprawy należy wskazać, że Sąd nie wycofuje się ze swego stanowiska zawartego w uzasadnieniu uchylonego wyroku, nie widzi jednak potrzeby ponownego przytaczania zawartych tam rozważań. Po wydaniu uchylonego orzeczenia, Sąd Najwyższy w Składzie Siedmiu Sędziów (Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych) w uchwale z dnia 16 września 2020 r. sygn. III UZP 1/20, wskazał jak powinno być oceniane kryterium "pełnienia służby na rzecz totalitarnego państwa". Zgodnie z wytycznymi Sądu Apelacyjnego, przy rozpoznawaniu niniejszej sprawy należy uwzględnić zasady wyrażone we wskazanej uchwale Sądu Najwyższego

Sąd Najwyższy w uchwale III UZP 1/20 przyjął, że kryterium „służby na rzecz totalitarnego państwa” określone w art. 13b ust. 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży

Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz. U. z 2020 r., poz. 723) powinno być oceniane na podstawie wszystkich okoliczności sprawy, w tym także na podstawie indywidualnych czynów i ich weryfikacji pod kątem naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka.

Sąd Najwyższy wskazał w uzasadnieniu cytowanej uchwały, że sądu powszechnego nie wiąże informacja o przebiegu służby wydana przez IPN w trybie art. 13a ust. 1 ustawy z 1994 r. W konsekwencji w razie stosownego zarzutu przeciwko osnowie informacji, sąd jest zobowiązany do rekonstrukcji przebiegu służby w konkretnym przypadku, na podstawie wszystkich okoliczności sprawy. W szczególności na podstawie długości okresu pełnienia służby, jej historycznego umiejscowienia w okresie od 22.07.1944 r. do 31.07.1990 r., miejsca pełnienia służby, zajmowanego stanowiska (§ 59 uzasadnienia uchwały). W tym zakresie Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na potrzebę sięgania do opinii służbowych funkcjonariuszy, uwzględniania ogólnych reguł dowodzenia: rozkładu ciężaru dowodu, dowodu *prima facie*, domniemań faktycznych, wynikających z informacji o przebiegu służby (§ 60). Wskazano, że przy ocenie zasadności objęcia konkretnej osoby zakresem ustawy okolicznością, której nie można pominąć jest sam fakt weryfikacji w 1990 r. (§ 92).

W ocenie Sądu Najwyższego nie każde nawiązanie stosunku prawnego w ramach służby państwowej wiąże się automatycznie z zindywidualizowanym zaangażowaniem bezpośrednio ukierunkowanym na realizowanie charakterystycznych dla ustroju tego państwa jego zadań i funkcji. Charakteru służby „na rzecz” państwa o określonym profilu ustrojowym nie przejawia ani taka aktywność, która ogranicza się do zwykłych, standardowych działań podejmowanych w służbie publicznej, to jest służbie na rzecz państwa jako takiego, bez bezpośredniego zaangażowania w realizację specyficznych – z punktu widzenia podstaw ustrojowych – zadań i funkcji tego państwa, ani tym bardziej taka aktywność, która pozostaje w bezpośredniej opozycji do zadań i funkcji państwa totalitarnego (§ 82). W ocenie Sądu Najwyższego nie można zakładać, że każda osoba pełniąca służbę działała na rzecz totalitarnego państwa, gdyż niektóre funkcje związane były z realizacją zadań w zakresie bezpieczeństwa państwa, które są istotne w każdym jego modelu; niezależnie od tego komu była podporządkowana: służba w policji kryminalnej, ochrona granic (§ 95).

Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na potrzebę odróżnienia osób, które kierowały organami państwa totalitarnego, angażowały się w realizację zadań i funkcji państwa totalitarnego, nękały swych obywateli także na innym polu niż styk szeroko rozumianego prawa karnego, a więc tych podmiotów, których ocena jest zdecydowanie negatywna, od osób, których postawa nie pozostawała w bezpośredniej opozycji do zadań i funkcji państwa, lecz sprowadzała się do czynności akceptowalnych i wykonywanych w każdym państwie, także demokratycznym, bez skojarzeń prowadzących do ujemnych ocen. Inaczej każdy podmiot funkcjonujący w systemie państwa w tych latach mógłby się spotkać z zarzutem, że jego działanie, w ogólnym rozrachunku, było korzystne dla państwa totalitarnego (§ 90).

Sąd Najwyższy wskazał, że pojęcie „służby na rzecz totalitarnego państwa” sensu stricto: „powinno objąć lata 1944-1956 i wiązać się wyłącznie z miejscem pełnienia służby, o ile oczywiście nie zostaną wykazane przez zainteresowanego przesłanki z art. 15c ust. 5 ustawy z 1994 r. lub w informacji o przebiegu służby zostaną lub w informacji o przebiegu służby, wskazane zostaną okoliczności z art. 13a ust. 4 pkt 3 ustawy z 1994 r.” (§ 93). Natomiast „pojęcie sensu largo obejmie zaś okres wskazany w art. 13 b, czyli łączy w sobie cechy okresu totalitarnego i posttotalitarnego (autorytarnego) oraz pierwszego okresu transformacji, to jest od utworzenia rządu T. M.. [...] tak interpretowane pojęcie zostanie ukierunkowane na funkcje, jakie pełnił i zadania, jakie podczas służby wykonywał funkcjonariusz.” (§ 94).

W rezultacie miejsce pracy i okres pełnienia służby nie może być jedynym kryterium pozbawienia prawa do zaopatrzenia emerytalnego osób, które na przykład przeszły już proces weryfikacji i pracowały czy pełniły służbę w wolnej Polsce. Sąd Najwyższy przyjął zatem w istocie, że informacja taka stanowi dowód, który nie jest jednak dowodem niepodważalnym albo dowodem wyłącznym, którym sąd byłby związany, bez możliwości jego oceny w ramach przysługującego sądowi prawa do swobodnej, choć wszechstronnej oceny dowodów (art. 233 §1 k.p.c.). Pogląd przeciwny byłby zatem dokonaniem istotnego wyłomu w kodeksowej zasadzie swobodnej oceny dowodów na rzecz legalnej oceny dowodów, i to w sprawach dotyczących niezwykle istotnej, jaką jest wysokość z reguły jedyne źródła utrzymania ubezpieczonego, co w zasadzie czyniłoby z IPN organ rozstrzygający spór, a z sądu

organ zbędny lub firmujący jedynie ustalenia zawarte w informacji, zwłaszcza że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych i prawa pracy na gruncie art. 473 k.p.c. ukształtowało się orzecznictwo, że w postępowaniu przed sądem nie obowiązują ograniczenia dowodowe. W postępowaniu przed sądem ubezpieczeń społecznych w sprawach o świadczenia emerytalno-rentowe prowadzenie dowodu z zeznań świadków lub z przesłuchania stron nie podlega żadnym ograniczeniom. Nie może zatem ulegać wątpliwości, że pracownik albo ubezpieczony ubiegający się o świadczenie z ubezpieczenia społecznego może w postępowaniu przed sądem pracy i ubezpieczeń społecznych wszelkimi dowodami wykazywać okoliczności, od których zależą jego uprawnienia z tytułu ubezpieczenia, także wówczas, gdy z dokumentu np. zaświadczenia o zatrudnieniu, wynika coś innego (por. w tym np. wyroki z 9 kwietnia 2009 r., I UK 316/08; z 6 września 1995 r., II URN 23/95; z 8 kwietnia 1999 r., II UKN 619/98; z 4 października 2007 r., I UK 111/07, a także wyroki z 2 lutego 1996 r., II URN 3/95 oraz z 25 lipca 1997 r., II UKN 186/97).

Poczynione przez Sąd po uchyleniu sprawy ustalenia opierają się w istocie na informacjach pozyskanych z akt osobowych i przesłuchania odwołującego się w charakterze strony. Wprawdzie ustalenia na temat służby odwołującego się w okresie od 1 kwietnia 1980 r. do 17 listopada 1983 r. i od 1 października 1989 r. do 31 lipca 1990 r. są dość ogólne, jednak pozyskane informacje pozwalają w ocenie Sądu na zmianę zaskarżonej decyzji. Zwłaszcza przy braku jakiegokolwiek inicjatywy dowodowej stron. W ocenie Sądu, działania odwołującego się w tym okresie nie należy kwalifikować jako służby na rzecz totalitarnego państwa. Przede wszystkim należy mieć na uwadze, że nie pełnił on służby w okresie 1944 – 1956. Po tych latach następowała stopniowa dekompozycja reżimu komunistycznego, która spowodowała, że w państwie było coraz mniej elementów totalitarnych (§ 94 uchwały). Poza tym funkcja, którą pełnił odwołujący się - służba w (...)na stanowisku (...), (...) - związana była z realizacją zadań w zakresie bezpieczeństwa państwa, która jest istotna w każdym jego modelu, niezależnie od tego komu była podporządkowana.

W ramach takiej strategii orzekania, Sąd pomija w niniejszej sprawie przepis art. 15c i art. 22a Ustawy 2016. W sprawie nie ujawniono żadnych dowodów, aby odwołujący się uczestniczył w bezprawnych działaniach policji politycznej. Zatem Sąd orzekający nie ma normatywnych podstaw do przyjęcia odpowiedzialności odwołującego się za przeszłość neutralną prawnie poza formułą odpowiedzialności zbiorowej narzuconą Ustawą 2016. Odpowiedzialność zbiorowa nie może być stosowana w państwie, które jest związane zasadą rządów prawa.

Mając na względzie fakt, iż organ rentowy nie udowodnił w procesie, aby odwołujący się uczestniczył w praktykach bezprawia „służby na rzecz totalitarnego państwa”, należy odrzucić zbiorową odpowiedzialność obywateli za przeszłość i przyjąć, iż Sąd nie może być związany ustawodawczym wymiarem sprawiedliwości. Dlatego na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. Sąd zmienił zaskarżoną decyzję. Nakaz pominięcia art. 15c i 22a oznacza konieczność przeliczenia świadczenia według zasad uprzednio obowiązujących od daty wskazanej w zaskarżonej decyzji, tj. od 1 października 2017 r.

sędzia Danuta Poniatońska